

«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне сауда қызметі мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы»

**Қазақстан Республикасы Заңының жобасы бойынша
ЕСКЕРТУЛЕР МЕН ҰСЫНЫСТАР**

«Сауда қызметі мәселелері бойынша кейбір заңнамалық актілерге өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасын *(бұдан әрі – Заң жобасы)* қарап, Парламентаризм институты ол бойынша мынадай ескертулер мен ұсыныстар айтуды қажет деп санайды.

1. Заң жобасында Кәсіпкерлік кодекске және өзге де заңнамалық актілерге енгізілетін көптеген түзетулер жергілікті атқарушы органдардың әлеуметтік маңызы бар азық-түлік тауарларына рұқсат етілген шекті бөлшек сауда бағаларын бекіту өкілеттігін жоюға бағытталған.

Бұл түзетулер жаңа Қазақстанның экономикалық бағытына сәйкес жеке кәсіпкерлік бастаманы ынталандыру, мемлекеттің экономикаға шамадан тыс араласуынан бас тарту, бәсекелестікті дамыту және т. б. болуы тиіс екендігімен негізделеді.

Көрсетілген дәлелдер толығымен негізделген. Сондай-ақ, шекті бағаларды икемсіз реттеу осы азық-түлік тауарларының өзіндік құнының бөлшек сауда бағасынан жоғары болуына әкеліп соқтыратын және тауар өндірушілер бұл тауарларды өндіруден мүлдем бас тартатын жағдай болуы мүмкін екенін атап өтуге болады.

Сонымен бірге, мемлекет бірқатар әлеуметтік функцияларды да орындайтынын және тұтастай алғанда өзін адам, оның өмірі, құқықтары мен бостандықтары ең жоғары құндылықтары болып табылатын әлеуметтік мемлекет деп жариялайтынын ескермеуге болмайды (Қазақстан Республикасы Конституциясының 1-бабының 1-тармағы).

Әлеуметтік маңызы бар тауарлардың шекті бағаларын әкімшілік реттеу мемлекеттің әлеуметтік функцияларын орындауға, азаматтардың өмірі мен денсаулығын қорғауға бағытталған. Бұл аспект түрлі дағдарыс кұбылыстары, төтенше жағдайлар және т.б. кезеңдерінде ерекше маңызға ие. Жалпы алғанда, қазіргі уақытта Қазақстан бірқатар әлеуметтік маңызы бар азық-түлік тауарларының импортына тәуелділікті әлі толық жеңе алмаған кезде, бағаны реттеуді жай ғана жою олардың негізсіз өсуіне әкелуі мүмкін.

Осыған байланысты осы саладағы бағаны реттеудің әкімшілік тетіктерін жай ғана жою туралы емес, **таза әкімшілік әдістерді әкімшілік-экономикалық әдістермен ауыстыру** туралы мәселені қарастыру ұсынылады. Мысалы, мемлекеттік органдар бөлшек сауда бағасының шекті мөлшерін емес, әлеуметтік маңызы бар азық-түлік тауарларын өндірушілер **пайдасының шекті мөлшерін (нормасын)** (осы тауарлардың өзіндік құнына қарай), сондай-ақ сауда үстемесінің (үстеме ақының) мөлшерін белгілеуі үшін.

Сонымен қатар, мұндай әкімшілік реттеуді енгізу мүмкін болатын жағдайларды заңнамалық тәртіппен анықтауға болады.

2. Заң жобасында «нарық субъектісінің үстем жағдайы» ұғымы (Кәсіпкерлік кодекстің 172-бабының 3-тармағы) оған сауда желілеріне қатысты ерекшеліктерді енгізу есебінен кеңейтіледі.

Норма мәтініне сөздерді механикалық енгізу мәтінді қиындатады деп санаймыз, бұл «Құқықтық актілер туралы» Заңның 24-бабы 3-тармағының талаптарына қайшы келеді. Бұл норма нормативтік құқықтық актінің ережелері «өте қысқа, нақты және әр түрлі түсіндіруге жатпайтын мағынаны қамтуы керек» деп қарастырылған.

Сонымен қатар, Кәсіпкерлік кодексте «сауда желілері» ұғымының анықтамасының болмауы. Мұндай ұйғарым «Сауда қызметін реттеу туралы» Қазақстан Республикасының 2004 жылғы 12 сәуірдегі № 544-ІІ заңында ғана қамтылған.

Осыған байланысты, сауда желілеріне қатысты қаралып отырған түзетуді 172-баптың 3-тармағының мәтініне толықтырулар түрінде емес, 172-баптың жеке тармағы, 5-1-Жаңа тармақ түрінде (қаржы ұйымдары үшін жеке тармаққа ұқсас) тұжырымдауды ұсынамыз.

3. Заң жобасымен Кәсіпкерлік кодекстің 169-бабының 2-тармағын, егер: «сауда желісі мен азық-түлік тауарын жеткізуші арасындағы тауарды өткізу құнын (демпинг) тауардың өзіндік құнынан жасанды түрде төмендетуге әкеп соғуы мүмкін осындай келісімдер» болса, нарық субъектілері арасында тік келісімдерге тыйым салынатынын белгілейтін жаңа 4) тармақшамен толықтыру ұсынылады.

Бұл новелла бірқатар ескертулер тудырады.

Біріншіден, ұсынылған норманың сәтсіз редакциясы назар аударады, мұнда «қайсысы» сөзі артық.

Екіншіден, бұл түзету кейбір басқа түзетулерге, сондай-ақ кодекс нормаларына сәйкес келмейді.

Сонымен, ол «тауарды сату құнын жасанды төмендету (*демпинг*)» терминін қолданады.

Сонымен қатар, Кәсіпкерлік кодекстің 177-бабында «жосықсыз бәсекелестік» ұғымы кеңейтілуде, оған «тауар бағасын жасанды төмендету» (2-тармақтың 16) жаңа тармақшасы) жатқызу ұсынылады. Бұдан басқа, заң жобасымен Кәсіпкерлік кодекске «тауар бағасын жасанды төмендету» ұғымын көздейтін және оның мазмұнын ашатын жаңа 191-2-бап енгізіледі.

Мынау түсініксіз: «құнды жасанды түрде төмендету» сияқты «бағаны жасанды түрде төмендету» құқықтық ұғымы ба?

Сонымен қатар, Кәсіпкерлік кодексте «демпинг» ұғымы демпингке қарсы шараларды қолдану тұрғысынан ғана қолданылады (Кодекстің 26-тарауының нормалары) және үшінші елдерден Еуразиялық экономикалық одақтың кедендік аумағына тауар импорты кезінде ғана қолданылады.

Демпингті Еуразиялық экономикалық комиссия халықаралық шарттарға, «Үшінші елдерге қатысты арнайы қорғау, демпингке қарсы және өтемақы шаралары туралы» Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 8 маусымдағы № 316-V Заңына сәйкес белгілеуге тиіс.

Үшіншіден, қарастырылып отырған келісімдер тауарды сату құнының жасанды төмендеуіне қалай әкелетіні белгісіз. Өйткені, тауардың құны (бағасы) туралы шарт келісімдердің маңызды шарты болып табылады.

3. Төртіншіден, Кәсіпкерлік кодекстің 169-бабының 3-тармағында *«нарық субъектілерінің арасындағы кез келген нысанда қол жеткізілген, бәсекелестікті шектеуге алып келетін немесе алып келуі мүмкін, оның ішінде:*

1) нарықтың басқа субъектілерімен мәні бірдей шарттарға кемсітушілік шарттар белгілеуге немесе қолдауға, оның ішінде тауарларды сатып алудың және (немесе) өткізудің келісілген шарттарын белгілеуге;

*2) **нарық субъектілерінің сол бір тауарға түрлі бағаларды (тарифтерді) экономикалық, технологиялық және өзге де түрде негізсіз белгілеуіне;***

...

... олар Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен толығымен немесе ішінара жарамсыз деп танылады.

Баяндалғанға, сондай-ақ Кәсіпкерлік кодекстің 169-бабының 2-тармағына түзетудің мағынасының анық емес болуына және осы түзетудің қандай да бір дербес бағдарлау практикасының болмауына байланысты осы түзетуді алып тастау ұсынылады.